

Людмила АРТЕМОВА

Наукова співробітниця
Національного заповідника
«Глухів»

ВІДДАНІСТЬ І СЛУЖІННЯ: вшанування пам'яті Юрія Коваленка

14 березня 2024 року у Національному заповіднику «Глухів» зібралася наукова спільнота, історики, музейники, культурні діячі, громадськість Глухівщини, Шосткинщини, Чернігівщини, щоб вшанувати річницю пам'яті загиблого у російсько-українській війні Юрія Олександровича Коваленка – колеги, воїна, патріота, кандидата історичних наук, дослідника, викладача, митця,

волонтера місії «Чорний тюльпан».

22 роки свого життя Ю. О. Коваленко присвятив роботі у Заповіднику на посаді завідувача науково-дослідного відділу. Його внесок у розвиток археологічної науки давнього Глухова та Чернігово-Сіверщини відзначили відкриттям меморіальної пам'ятної дошки на фасаді пам'ятки архітектури «Садібний будинок Кочубеїв», у якій розміщена музейна експозиція Музеї археології, засновником якого він був.

Барельєфне зображення Юрія Коваленка виготовили з кераміки. Чому кераміка? Бо саме артефакти з цього матеріалу стали тим підґрунтям, на якому Юрій Коваленко формував фондovu колекцію Заповідника і Музею археології. Він ретельно досліджував віднайдені під пластами часу фрагменти давньоруських керамічних виробів і за допомогою цих німих свідків історії намагався оживити минуле. З легкою усмішкою на обличчі він говорив: «Можливо, колись буде досліджувати нас?»

Цього дня у Заповіднику також представили монографію Юрія Коваленка «Історична топографія Глухова доби середньовіччя та ранньомодерного часу» – працю, яка стала не лише підсумком його академічної діяльності, але й духовним доробком, що сприятиме збереженню української ідентичності та національ-

Монографія Юрія Коваленка – підсумок його академічної діяльності

ної самотності.

Своє життя Юрій Олександрович присвятив дослідженню регіональної історії і саможертвовно віддав його у боротьбі за свободу та незалежність рідної землі, яку він так любив.

Згідно рішення 26-ї сесії Глухівської міської ради Сумської області від 28.04.2023 р. № 637 «Про перейменування вулиць», які пов'язані з державою-агресором чи історією Російської імперії та СРСР на території Глухівської міської ради, міська рада вирішила перейменувати вулицю Некрасова в місті Глухові Шосткинського району Сумської області на вулицю Юрія Коваленка і вулицю Некрасова на батьківщині історика в селі Некрасове Шосткинського району Сумської області на вулицю Юрія Коваленка.

Спадок невтомного пошукача ключів минулого – нашого колеги Юрія Коваленка – житиме вічно у теплих споминах і серцях тих, хто його пам'ятатиме.

Меморіальна дошка Юрію Коваленку, відкрита 14 березня 2024 р.

Пам'ятник царю-«освободителю» в Глухові

Надія МІРОШНИЧЕНКО

Вчена секретарка
Національного заповідника
«Глухів»

Російська імперія та згодом її наступник – Совецький Союз – маркували свою територію знаковими для них монументами на честь важливих подій чи постатей з метою пропаганди та створення єдиного великодержавного культурного простору. Дуже часто на українських землях встановлювали пам'ятники тим імперським представникам, які відверто руйнували українську державність та вбивали українців. Зовсім не вирізнявся своєю прихильністю до українського народу (а якраз навпаки) цар Олександр II, честень якому спорудили у Глухові в 1910-х рр.

Нахвалянь «ВЕЛИКОМУ ЦАРЮ» у документі, поданому нижче, задосить, але ніде правди діти – саме цей російський ліберальний реформатор доклав значних зусиль для зросійщення українського населення імперії. За його правління був запроваджений Валувський циркуляр 1863 р., що забороняв видання україномовної наукової та релігійної літератури. Пізніше, у 1876 р., Олександр II підписав Емський указ, який передбачав повну деукраїнізацію. Указом заборонялося використання української мови у сфері культури (музика, театр), викладання українською в початковій школі, друк україномовної літератури та ввіз її з-за кордону на територію Російської імперії. Також Олександр II проявив свою «поблажливість» до українських земель, припинивши у 1856 р. діяльність на Лівобережній Україні Малоросійського генерал-губернаторства (існувало з 1802 р.), що свідчило про ліквідацію будь-яких особливостей адміністративного устрою в Полтавській, Чернігівській та Харківській губерніях, які ставали внутрішньо російськими губерніями.

Текст подається мовою оригіналу і адаптований до сучасного правопису.

«От гласного Городской Думы Ф. А. Кулешова поступило для доклада Городской Думе заявление следующего содержания: «В очень близком будущем в нашем Городе Глухове предстоит великое торжество – постановка памятника Глуховскою Волостью ЦАРЮ

ОСВОБОДИТЕЛЮ АЛЕКСАНДРУ II, освободившему крестьян от крепостной зависимости и по своей великой милости даровавшему великие права своим верноподданным. Он издал закон о гласном суде – суде правом, скором и милостивом, а также и даровавшему нам Земское и Городское самоуправление. Постановка памятника предложена в Глухове против дома Волостного Управления и Волостного Суда (*сучасна пам'ятка архітектури місцевого значення «Будинок повітового земства та міської думи»*). Место это не соответствует тем условиям, которые должны совмещать в себе права, для постановки на нем памятника ВЕЛИКОМУ ЦАРЮ, оно удалено от центра города, улица эта не безупречна в отношении чистоты, как пример усадьба Ставковой и др., а также в следующем за предполагаемым местом постановки памятника квартале на грунтовой улице во время половодья и дождей проезд делается не возможным. Не так давно во время пожара, случившегося от поджога в имуществе Карпа Смоленского, наш общественный пожарный обоз на предпоследнем квартале загруз, лошади стали и пришлось подвозить воду для тушения пожара окружным путем, набирая воду с водокачки в центре города, имеющем расстояние от центра города и места пожара полторы версты, а также место это маленькое и окружено даже негодными постройками. Если мы Гласные Думы питаем благоговейно чтимую память к Царю за дарованные высокомилолюбивые права своим верноподданным и не забываем, что в силу же оных и состоим Гласными Думы, то на нас лежит священный долг предложить Глуховской Волости занять место для постановки памятника самое наилучшее и в полне соответствующее для постановки памятника незабвенному Царю освободителю АЛЕКСАНДРУ II, в самом центре города в близи главной и всегда очень чистой и освещенной Киево-Московской улицы на площади против киоска установленного для продажи фруктов. И если действительно Глуховская Волость искренне просит в сердцах своих благоговейно благодарную память к ЦАРЮ освободителю, то с радостью должна отнестись к нашему предложению, как во всех отношениях лучшему и выгодно-

му для Волости воспользоваться оным, а приобретенное место Волостью для постановки памятника, в виду недостатка квартир и дороговизны их в Глухове, использовать место то в свою пользу и получать от него немалый ежегодный доход. Предложения самого лучшего места в городе Глухове мы обязаны сделать также еще и потому, что почти треть Глухова, Усовка, Веригин, Белополовка и другие оконечности населены жителями, входящими в состав волости, о интересах которых мы также обязаны заботиться, состоя Гласными Городской Думы.

Представляя на обсуждение Городской Думы настоящее заявление, Городская Управа имеет честь доложить, что предложение Г. Гласного Кулешова о постановке памятника Императору Александру II, не против Волостного управления, как это предположено, а в центре города едва ли может осуществиться. В настоящее время общество крестьян имеет уже желательное им место для постановки памятника как раз против их сословного учреждения, приобретенное после усиленных хлопот и менять его на городскую площадь они едва ли пожелают, тем более, что на выбранном месте почти уже закончены все предварительные работы и затрачены на это деньги.

И. д. Городского Головы Михайловский».

Державний архів Чернігівської області, ф. 145, оп. 1, спр. 830. Черниговское губернское по земским и городским делам присутствие. Протоколы заседаний Глуховской городской думы за 1914 год, присланные на утверждение.

Точна дата встановлення пам'ятника Олександрю II в Глухові допоки невідома, проте простояв він на визначеному місці вочевидь зовсім недовго, позаяк новосформований тоталітарний режим стирив із землі та з пам'яті суспільства спогади про минулий тоталітарний режим. Вже на початку 20-х років ХХ ст. монумент царю разом із пам'ятником президенту Другої Малоросійської колегії П. Румянцеву-Задунайському (який свого часу стояв на території сучасного скверу Шевченка) знаходилися при вході до Глухівського округового музею, про що вказано в статті Ю. Мицика та І. Тарасенко в газеті «Соборний майдан» № 4 (70) 2015 року.

Анна
МИРОНЕНКО

Директор Глухівської школи
мистецтв ім. М. Березовського

ГЛУХІВСЬКИЙ УЧИТЕЛЬСЬКИЙ ІНСТИТУТ. МУЗИЧНА ІСТОРІЯ (до 150-річчя заснування закладу)

Продовження. Початок у № 1(121)

Історично сформований культурний фон міста, на становлення якого вплинули висока культура канцеляристів, пансіон із фортепіанними класами мадам Лаянс, співацька школа як інструментально-хоровий осередок, капела та театр гетьмана К. Розумовського у XVIII ст., розвинута маєткова культура з осередками у садибах Лизогубів, Гаврушкевичів, Рашевських на Чернігівщині та Дочевських, Туманських, Марковичей безпосередньо на Глухівщині у XIX ст., впливав на формування і певного типу глухівчанина. Він передбачав значний музично-культурний розвиток особистості: знання основ музичної грамоти, вміння грати на музичних інструментах, володіти голосом, бути обізнаним у театральному репертуарі та практично застосовувати ці здібності (гра в оркестрі, спів у хорі, участь у театральних виставах). Саме тому важливою стороною виховання студента Глухівського учительського інституту був розвиток творчого компонента, що проводився у позаосвітній час. Багато вступників попередньо закінчили вчительські семінарії та мали достатньо підготовлене підґрунтя для подальшого мистецького розвитку.

Для створення відповідної атмосфери в навчальному закладі функціонували студентський хор, оркестр та

драматичний гурток, які створювали своєрідний університет музики у значенні об'єднання людей за інтересами.

Музичні здібності абітурієнтів часто були для них доленосними, адже при вступі до інституту іспит з музики був обов'язковим, а іноді – вирішальним. За згадками випускника інституту О. О. Карпекіна, це було пов'язано з тим, що інститут мав хор студентів, якості якого приділялась значна увага. Тому наявність слуху, голосу та знання нот були обов'язковими вимогами до вступників. Цей кропіткий відбір студентів вказує на закладання саме якісного фундаменту для розвитку мистецької складової.

Про серйозне ставлення до цього питання також говорить професійний підхід до викладання предмета. Станом на 1907 р. за розкладом у студентів було два уроки хору на тиждень у першому класі, один – у другому та пів години для всіх класів на загальний хоровий спів, що проводився між уроками на великій перерві два рази на тиждень. До загального хору також приєднувались учні міського училища, яке знаходилось під патронатом інституту.

Доказом професійного зростання студентів-аматорів у мистецтві є програми літературних вечорів, музичних різдвяних свят, тематичних концертів, в яких у виконанні хору

Антон Тимофійович Бізев – завідувач канцелярії
учительського інституту, один із засновників
циганського театру «Ромен»

та оркестру були представлені твори класиків Л. Бетховена, О. Бородіна, К. Вебера, Й. Гайдна, Е. Гріга, С. Гулака-Артемівського, Ф. Калькбреннера, М. Лисенка, А. Моцарта, Ф. Мендельсона, П. Чайковського, Ф. Шуберта.

Викладачі інституту були орієнтовані на розвиток студентів, адже їх культурно-мистецький розвиток виявився яскравим прикладом тієї всебічно розвиненої особистості, якою мав стати, зрештою, випускник закладу. Так, у 1925–1937 рр. учителем співів Сергієм Мацелінським та завідувачем канцелярією Антоном Бізевим було започатковано своєрідний університет класичної музики. До них приєднався доцент-фізик Микола Чайка, виконуючи баритонем арії з відомих опер. Антон Бізев, який згодом прославився як засновник, актор та режисер циганського театру «Ромен», організував студентський драмгурток, де ставили п'єси М. Твена «Хлібороб по-американськи», П. Куліша «Родина щіткарів» та ін. С. Мацелінський керував оркестром та сам грав на фортепіано.

Те, що концерти за участю студентів проходили з великим поштовхом і збирали багато відвідувачів, відповідало культурним вимогам означеного типу глухівчанина, що сфор-

Хор Глухівської жіночої гімназії. Фото кінця XIX ст.

← мувався під кінець XIX ст. Викладацький штат учителів співів інституту представлений не дуже широко, що пояснюється відсутністю в інституті окремого структурного підрозділу з музичною спеціалізацією. Проте викладачі мали високу кваліфікацію та вдалу попередню практику. Троє учителів отримали спеціальну музичну освіту: С. Є. Мацелінський (працював

в інституті протягом 1925–1937 рр.) – у Варшавській консерваторії, Я. Б. Ступка (1919–1925 рр.) – у Празькій та Одеській консерваторіях, Г. Шаванда (1899–1900 рр.) – у Київському музичному училищі. М. І. Стратанович (1900–1911 рр.) був членом Музичного товариства імені Леонтовича та став одним із засновників його філії у Чернігові, а Я. Ступка, ймовірно, був

представником Глухівського осередку або членом Харківської філії Музичного товариства імені Леонтовича.

Зупинимося на двох останніх особистостях, життєвий і творчий шлях яких малодосліджений, але їх вплив на музичне життя інституту, міста і Чернігівщини в цілому вартий окремої уваги.

Продовження у наступному номері

Ольга ЛЯШКО

Головна зберігачка фондів
Національного заповідника
«Глухів»

Тара для напоїв

У сучасному світі нікого не здивуєш склянню пляшкою – цією ємкістю для довготривалого зберігання рідини. Скляні пляшки зазвичай прозорі та герметичні, переважно циліндричної форми з вузькими, зручними для закурювання, горлечками. Нині ця посудина для напоїв доступна скрізь. Та чи було так завжди, коли скло почали використовувати як речовину для виготовлення тари? Історія скляної пляшки налічує сотні років. Про неї і піде мова у статті.

У фондах Національного заповідника «Глухів» зібрана колекція скляних пляшок та їхніх фрагментів, починаючи від періоду українського козацтва і до сьогодення. Зупинимося на описі деяких з них більш детально.

Скляні вироби XVII–XVIII ст. – кухлі, бутлі, келишки, пляшки – у переважній більшості виготовлені з гутного скла. Вони товстостінні, прозорі, зеленуватого кольору, здебільшого з денцями у вигляді квіток.

Деякі однакових пляшок з прозорого скла кінця XIX – початку XX ст. з-під горілчанних виробів мають циліндричну форму, вузьке горлечко без різьби, видовжену шию (9 см), плоске округле денце без маркувань. Цікавим зразком тари означеного періоду є пляшка з вузьким горлечком, видовженою (8 см) шиєю, тулубом, оздобленим рослинним орнаментом у вигляді гілочок з квітками, і маркуванням на денці «5 L POM...L».

Пляшки з-під хімічних речовин переважно прямокутної форми з

рельєфними маркуваннями на денцях («500 КХ», «СМЛ 0,25»). Пляшки з-під оцтової есенції виготовлені з прозорого білого та блакитного скла, мають трикутну форму, вузьке потовщене горлечко, на тулубі – ділення у вигляді рельєфних смужок ціною 25 мл. Такий

Більшість таких предметів з фондової колекції Заповідника виготовлені та використовувалися у побуті за радянської доби, наприклад, пляшечки з-під чорнил з прозорого скла з відтінком синього та зеленого кольорів та рельєфними написами на денцях: «100», «163».

Пляшки з-під одеколонів та засобів для миття волосся зазвичай мають об'єм 250 мл, невисоку округлу горловину з різьбою, пластмасову кришку. Є кілька зразків пляшок з-під продуктів: молочних виробів об'ємом 0,5 та 1 л, гранованих пляшок з-під олії об'ємом 0,5 л із залишками напису «УРСР УКРГОЛОВ-ЖИРОЛІЯ» на етикетці.

Кілька пивних пляшок, незважаючи на роки побутування, на вигляд майже не відрізняються від сучасних. Першою з них слід згадати пляшку висотою 235 мм, зроблену з коричневого скла, з горлечком d 20 мм, видовженою шиєю, тілом циліндричної форми, поверхнею, декорованою прокресленими та рельєфними спіралеподібними лініями, і денцем d 60 мм, яке по центру має маркування «СІО 0,33».

Друга пляшка висотою 210 мм зі склом темно-коричневого кольору має видовжену (5 см) шию, тіло циліндричної форми, декороване рельєфним геометричним орнаментом. На плоскому денці d 60 мм можна побачити маркування «0375 ОДЕСА».

Цікавою є зразок пляшки темно-коричневого кольору, зробленої на

Вироби з гутного скла XVII–XVIII ст.
Фонди Національного заповідника «Глухів»

поділ допомагав правильно відміряти порцію при розведенні з водою.

Є і аптечні скляні пляшки та пляшечки з-під парфумів різної форми, невеликі за об'ємом (від 25 до 50 мл), прозорі, з потовщеним горлечком, деякі із залишками написів на етикетках.

початку XX ст. На жаль, в ній відсутні горлечко, шия та плечі, але привертає увагу рельєфний напис «ВАЛЬДШЛЕ-СХЕНЪ РИГА» з однієї сторони і напис «ЗАСВЕДЪТ. ПРАВИТЕЛЬСТВЪ» з іншої. По центру проглядається рельєфне зображення одноголового орла на кулі. Пляшка має округле вигнуте денце d 75 мм з маркуванням по центру у вигляді цифри 1.

Для дослідників місцевих старожитностей викликає зацікавлення пляшка з пивоварного заводу м. Глухова, який відкрили на початку XX ст. австрійські піддані Андрій Семенович Бештак та Богумил Іванович Блажек. Більш детальну інформацію про їх підприємство можна отримати зі статті Н. Мірошниченко «Пивоварня австрійських підданих у Глухові» («Соборний майдан», № 4 (106) 2021 р.). Ця скляна пляшка прозора, зеленуватого кольору, висотою 285 мм, з видовженою (85 мм) шиєю, циліндричною формою тіла і рельєфним написом «А.С. БЕШТАКА М. ГЛУХОВЪ ЧЕРНИГОВ. ГУБЕРН.». На округлому слабо ввігнутому денці (d 70 мм) проглядаються літери «Б. З. Д.».

Історія різноманітних пляшок є віддзеркаленням розвитку суспільства та його потреб. Від простих глиняних посудин, що використовувалися в давні часи для зберігання рідини, до скляних, пластикових та металевих контейнерів сучасності, пляшки пройшли довгий шлях еволюції. І якщо деякі тварини, скажімо верблюди, еволюціонували таким чином, що привчилися «носити воду з собою», то людям природа таких можливостей не дала. Тож нашим далеким пращурам доводилося вигадувати способи збереження та транспортування рідин. Був час, коли для цього використовували овочі, насамперед гарбузи. Їх висушували, при необхідності виймали м'якоть зсередини і перетворювали на доволі зруч-

ні ємності, які довгий час зберігали воду свіжою і навіть прохолодною. Отвір у гарбузі було легко заткнути чіпом з трави чи іншим природним матеріалом. Згодом мисливці та скотарі, у яких залишалося багато шкір вбитих тварин, призвичаїлися зберігати рідину, і не лише воду, у спеціально виготовлених шкіряних мішках – міхах. За розміром вони перевищували навіть найбільший гарбуз, до того ж розміри визначав сам майстер, а не природа. Міхи й гарбузи для транспортування були зручними. А от для зберігання напоїв, особливо алкогольних, – не дуже. На пагорбі Гебеклі-Тепе у теперішній Туреччині групою археологів було знайдено найдавніше поселення, у якому посуд для напоїв та чан із залишками забродженого ячменю для виготовлення хмільних напоїв були видовбані з каменю м'якої породи.

Життя стародавніх «пивоварів», а разом з ними й усіх інших людей, значно спростив винахід кераміки – посуду з випаленої глини. Його виробляли у найрізноманітніших формах і розмірах. З часом не лише вино, а й пиво та олію почали розливати у глечики тро-

Зразок пивної пляшки (ліворуч); пляшка з глухівського пивоварного заводу Андрія Бештака, початок XX ст. (праворуч)

хи збільшеного розміру (приблизно на 30 л), до яких для зручності додали ручки. Так з'явилася славнозвісна амфора. Винайшли її на Близькому Сході. Для того, щоб вміст посудин не розливався під час перевезення, їх запечатували смолою або неопаленою глиною. Тож зрозуміти, що саме знаходилось в амфорі, можна було лише відкривши її.

Щоб зробити прозорий посуд, був потрібен інший матеріал – скло. Технологію виробництва штучного скла відкрили в Месопотамії у IV ст. до н. е., щоправда вона була доволі примітивною. Металевий стрижень просто обліплювали кварцовою пастою, яку спочатку обпікали, потім охолоджували. Стрижень забирали, а отриману заготовку дошліфовували до потрібного вигляду. Втім, спочатку це були краплі скла, схожі на камінці, і використовували їх для виготовлення прикрас. Згодом, у I ст. н. е., фінікійцями була винайдена складувна трубка, яка дозволяла видувати скляні вироби, у тому числі й великих розмірів. Цим винаходом скористалися римляни, які в цей час захопили Грецію та Єгипет. Саме у Римській імперії пляшки, які римляни називали «ампулами», стали предметами щоденного побуту. Римські воїни брали з собою в походи не лише скляні, а й керамічні пляшки. Так з ними познайомилися й північні

Ємності для чорнил

Гранована пляшка з-під олії

варвари – германці. Похідні «ампули» назвали на власний лад – «флясками». Звідси походить сучасне німецьке слово «фляше» та українське «пляшка».

У XIII ст. на острові Мурано (Італія) майстри виготовляли якісні, майже прозорі, скляні пляшки, виробництво яких зберігали в таємниці. Спочатку кожна пляшка була справжнім витвором мистецтва. Їх прикрашали рельєфними зображеннями квітів, а іноді цілими жанровими сценами. Досягти рівня італійських майстрів мало кому вдавалося, тому саме їхня продукція користувалася найвищим попитом. З іншого боку, італійські роздрібні торговці швидко зрозуміли, що саме в пляшках найзручніше продавати вино, наповнюючи їх просто у лавці. Для цього були потрібні не оригінальні, а стандартні пляшки. Так наприкінці XIII ст. у Тоскані (за легендою у Сан-Джиміньяно) з'явилася славнозвісна ф'яско – пляшка з круглим дном, оплетена осокою, стандартний розмір якої становить 2,28 л.

Винахідником «кільця», так званого потовщення на горлечку і тулубі пляшки, вважають англійця Кенельма Дігбі. Це сталося в 1632 році. У такий посуд можна було розливати не лише вино, а й пиво, яке до того просто розривало скляний посуд зсередини.

У 1728 р. французький уряд створив власну мануфактуру з виробництва пляшок. Для зберігання пляшок почали використовувати винні льохи. Зрештою, пляшка перетворилася на міру об'єму, бо раніше об'єм та вагу міряли в бочках. Власне й українська «тонна» – це, в перекладі з французької, бочка. Щоправда, єдиного стандарту, як ми знаємо, довгий час не існувало. І лише в 1866 р. він був встановлений у 0,5 та 0,75 л. Саме такий об'єм посуду здатен за один раз вудути складув. До XIX ст.

Аптечна пляшка

кожну пляшку виробляли вручну. І головним інструментом майстра були його легені. Тільки у 1828 р. був створений пристрій, який дозволяв вудувати скляний посуд за допомогою механічного насоса.

Утім, англійці і американці на той час пішли вже іншим шляхом: У Британії у 1821 р. почалося машинне виробництво пляшок, а у 1825 р. американець Джон Бейквел запатентував технологію виготовлення скляних виробів за допомогою преса. Механізація процесу дозволила не лише спростити і збільшити виробництво пляшок, а й розширити їхнє застосування. Якщо раніше вони призначалися насамперед для вина, медичних препаратів і парфумів, то середина XIX ст. започаткувала добу безалкогольних напоїв і пива.

У 1903 р. американцю Майклу Оуенсу вдалося повністю автоматизувати процес виробництва скляних пляшок. Воно стало масовим, а стандартизація розмірів та форм пляшок робила їх більш практичними для виробників та споживачів. Після Другої світової війни, разом з поширенням синтетичних матеріалів, поруч із скляними пляшками з'явилися й пластикові. Проте їх довгий час не використовували, бо газовані напої їх просто розривав, як колись крихкі скляні вироби. Першу пляшку з поліетилентерефталата, здатну впоратися з внутрішнім тиском, створив у 1973 р. американець Натаніел Вайет. Серед переваг такої пляшки була здатність хімічного матеріалу, з якої вона виготовлена, до вторинної переробки.

Перший період розквіту скляної промисловості в Україні припадає на XI–XII ст., коли виробництво скла, зокрема скляних прикрас, набуло масового характеру і розвивалося в найбільших торговельних центрах: Києві, Чернігові, Любечі, Галичі. У XIV–XVI ст. замість ремісничих майстерень на західноукраїнських землях з'являються перші мануфактурні підприємства – гуті. У XVII ст. з'являються гуті в Львівському старостві, на Закарпатті, Волині, Київщині, а з другої половини XVII ст. – і на Лівобережній Україні та Слобожанщині. Відомо, що наприкінці XVII ст. на Лівобережжі працювало 25 гут, на яких виготовлялося віконне скло, різноманітний скляний посуд тощо.

Тара для оцту

Наприкінці XIX ст. з'явилися великі заводи по виробництву скла на Донбасі. Так станом на 1913 р. там виготовлялося 2/3 продукції українського скла. У 1928–1929 рр. на Правобережжі працювало 14 скляних заводів.

Під час Другої світової війни вітчизняна скляна промисловість зазнала занепаду, але поступово відновилася і модернізувалася у післявоєнний час. На початку 70-х років XX ст. в УРСР налічувалося до 60-ти підприємств скляної промисловості, у тому числі 6 заводів з виробництва листового і технічного скла, 14 – сортового посуду, 8 – пляшок, 6 – тарного скла, 9 – дзеркал.

Після здобуття Україною незалежності і з переходом до ринкової економіки власне виробництво скла стало відповідати європейським стандартам якості, яка здатна задовольнити найвибагливіші смаки. Нашими підприємствами розробляються і виготовляються різноманітні форми скляної тари за побажаннями та запитамі клієнтів.

Сьогодні пляшки – це не лише контейнери для напоїв, але й об'єкти дизайну та маркетингу. Вони стають символами екологічного споживання, інновацій та моди. Майбутнє пляшок, швидше за все, буде пов'язане з подальшим розвитком екотехнологій та біорозкладних матеріалів, щоб зменшити негативний вплив на навколишнє середовище і створити більш стійкі та ефективні упаковки.

Біженство – вимушена втеча від війни

Неля ПІНЧУК

Екскурсоводка
Національного заповідника
«Глухів»

Війна... Таке страшне і донедавна, здавалось, таке далеке слово, стало сьогоденням сучасних українців. Вона принесла з собою, окрім військових втрат, гуманітарну і міграційну катастрофу в Україну. У новітній історії нашої незалежної держави такий жакливий досвід ми отримуємо вперше, але він не перший в історії українського народу. Дві світові війни залишили глибокі рани на багатьох поколіннях українців ХХ ст. І зараз ми, їх нащадки, як ніхто інший можемо переосмислити і зрозуміти події тих років.

Опрацьовуючи «Журнали засідань Глуховського Уездного Земского Собрания» за 1915-й рік, дізнаємося, що Глухівське земство під час Першої світової війни було готове прийняти біженців із Галиції (територія сучасної Галичини) і надати їм посильну допомогу, виходячи із своїх можливостей. Цьому передувало відступ військ Російської імперії з території Галичини у результаті Горлицького прориву, коли на допомогу австрійцям прийшли німецькі війська. Це спричинило хвилю мігрантів, частина яких шукала притулку і в нашій місцевості.

Українські біженці під час Першої світової війни. 1915 р.

Нижче подаємо опрацьований текст мовою оригіналу, адаптований до сучасного правопису.

«Доклад перечня № 5-й по вопросу призрения в Глуховском уезде беженцев из Галиции.

Председатель Собрания Н. П. Маркович: «К этому святому делу – делу призрения беженцев, как лично я, так и мои коллеги – общественные представители, отнеслись с полным сочувствием и вниманием, но последующий опыт показал, с какой осторожностью надо относиться к принятию беженцев,

при существующей у нас организации этого дела. Всем г. г. известно, что мною и г. Председателем Земской Управы не так давно были получены телеграммы с просьбой приютить в земских школах, и где будет возможно, 500 беженцев из Галиции. На телеграмму эту мы отозвались с полной готовностью: для беженцев были намечены школы, приготовлен обед и Земская Управа выезжала на вокзал встретить поезд с беглецами. Беженцы до Глухова не доехали и, как впоследствии выяснилось, были размещены в других местах. Я не говорю уже о той напрасной материальной затрате, какая понесена была Глуховским Земством, но считаю, что простой долг внимания обязывал сообщить мне или Земству, что беженцев не будет. Я и теперь с удовольствием пойду на дело призрения больных и увечных беженцев, не тех беженцев, которые как показал опыт соседних уездов, считают, что их должны содержать и кормить уже только за то, что они называются беженцами и которые отказались от работы, назначая за нее непомерную плату, а тех беженцев, которые действительно не в состоянии прокормить себя собственным трудом, вследствие болезни и увечья; но я опасаюсь, что беженцы, являясь из мест, находящихся в антисанитарных условиях, могут случайно принести с собой какие-либо болезни, в то время, как мы, сами, благодаря переживаемому тяжкому времени, не можем удовлетворить сполна

Біженці з України на українсько-польському прикордонному переході Корчова – Краковець, 8 березня 2022 р.

← І требованія населенія уезда в медицинської допомоги...».

Читаючи ці рядки сторінки давнини, розумієш, як вони синхронізуються із сучасними реаліями. Боячись фізичного знищення рашистами, мільйони цивільних українців шукають прихисток в європейських країнах, США, Канаді та ін. Ті, хто не наважився покинути рідну землю і залишився в

Україні, але війна змусила їх змінити свої домівки, стали внутрішньо переміщеними особами (ВПО). В українському законодавстві це – громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання

у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Різні часи, різні війни, а проблеми біженців схожі – вижити попри війну, втрату домівки, всього, що було рідним і близьким, розпочавши життя з нуля.

У 2025 році виповниться 200 років від дня смерті нашого земляка, всесвітньо відомого композитора Дмитра Бортнянського. Глухівчани гідно вшанували його пам'ять, встановивши у 1995 р. в одному з центральних парків парний пам'ятник композиторам-землякам, засновникам духовного хорового співу Максиму Березовському і Дмитру Бортнянському. Цьому передувала копітка просвітницька робота істориків, краєзнавців, музикантів, які спрямовували свої зусилля для того, щоб переконати громадськість і владу у необхідності встановлення такого пам'ятника саме на батьківщині композиторів. Пропонуємо нашим читачам дві невеличкі публікації, які проливають світло на історію його появи у Глухові.

Вшанування пам'яті композитора

на повний зріст у парадному вбранні півного придворної Петербурзької капели. Це єдиний у світі пам'ятник славетному митцеві. Відоме ще, правда, мармурове погруддя Д. Бортнянського (роботи І. Мартоса), яке стояло в залі придворної капели.

Д. Бортнянський народився 1751 року в старовинному Глухові. На його музичне виховання вплинуло місцеве культурне середовище. У той час Глухів був резиденцією гетьмана Лівобережної України Кирила Розумовського. У його домашньому театрі ставили трагедії Есхіла, комедії Мольєра, п'єси інших авторів, звучала оркестрова музика. У місті була музична школа, яка готувала з-поміж обдарованих юнаків півчих для Петербурзької співацької капели. Будинок Дмитрового батька стояв посеред міста, поблизу Троїцького собору й Миколаївської церкви. Хлопець слухав малиновий передзвін церковних дзвонів, спів хорів у храмах, гру народних музик на місцевих ярмарках.

1758 році хлопчика разом з іншими обдарованими однолітками відправили до Петербурга, де він десять років співав у придворному хорі, успішно опановував музичну науку. Як здібного юнака, 1769 року його відрядили завершувати музичну освіту до Італії. Тут він вчився

у відомого італійського педагога й композитора Б. Галуппі. В Італії Д. Бортнянський почав komponувати музику, написав опери «Креонт», «Алкід», «Квінт Фабій», поставлені на італійській сцені.

1779 року Д. Бортнянський повернувся до Петербурзької співацької капели, з якою був пов'язаний до кінця свого життя як педагог, композитор і капельмейстер.

Його хори і нині звучать у церквах багатьох країн світу. Твори композитора виконують Державний хор Українського радіо і телебачення, Київська хорова капела «Думка», Київський камерний оркестр, інші колективи. Вони приносять радість людям, збагачують їхню духовну культуру.

Тож чи не варто нарешті віддати належне видатному композиторові і на його батьківщині, як це зроблено в Америці? Давно назріла потреба встановити пам'ятник Дмитрові Бортнянському в його рідному Глухові. А найдоцільніше це було б зробити до 250-річчя з дня народження композитора.

Юрій Шемшученко
Журнал «Пам'ятки України»,
лютий 1991 р.

Продовження у наступному номері

У Нью-Йорку на розі стодвадцятій вулиці і Амстердамавеню знаходиться собор святого Йоанна. У соборі ще на початку цього століття поблизу того місця, де читається Євангеліє, було встановлено скульптурне зображення видатного українського композитора XVIII століття Дмитра Бортнянського. Поряд з ним – статуї ще одинадцяти композиторів-засновників церковної музики в європейських країнах. Д. Бортнянського зображено

Газета «Соборний майдан»

Засновник — Національний заповідник «Глухів»

Ідентифікатор медіа R 30-02699 у Реєстрі суб'єктів у сфері медіа

Адреса редакції: м.Глухів Сумської обл., вул.Шевченка, 30, тел. 2-35-57, e-mail: dikz@ukr.net

Номер підготовлено у науково-дослідному відділі Заповідника

Верстка Віктора ІСАЄВА

Редакція газети «Соборний майдан» запрошує до творчого співробітництва науковців, краєзнавців, любителів старовини

Електронна версія на сайті <http://nz-hlukhiv.com.ua/>

Редакційна колегія

Світлана ЖУКОВА
Надія МІРОШНИЧЕНКО
Людмила АРТЕМОВА
Неля ПІНЧУК
Віктор ІСАЄВ

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО